

Dış politikanın en etkili baskı aracı ekonomik menfaattir

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Koç Üniversitesi-TÜSİAD Ekonomik Araştırma Forumu
(EAF) Üyesi, Dünya Gazetesi Yazarı

Türkiye'nin Batılı gelişmiş ülkeler gibi dış politikada etkinliğine ulaşmasında çözüm ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta sulh dünyada sulh" ilkesinin yerine getirilmesidir.

Tarih, kültür, din ve etnik yakınlık dış politika hedeflerinin tespitinde önemli rol oynamaktadır. Türkiye, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'daki Türk ve Müslümanlarla çok rahat bağ kurabilecek avantajlara sahiptir. Dış politikada tarih bilgisi, tarih analizi çok önemlidir. Komşu devletlerden başlayarak, dünyadaki önemli güçler, dış ilişkiler tarihini, milli hedef ve motiflerini iyi bilmek iyi tespit etmek gerekir. Diğer ülkelerin, yalnız hükümet olarak değil, millet olarak da Türkiye'ye karşı duygu ve tutumlarını iyi takip ve analiz etmek lazımdır.

Ekonomik menfaat ve ilişkiler dış politikayı etkileyen en önemli faktörler arasında girmiştir. Ekonomik güç bugün dış politikada askeri güçten dahi daha etkilidir. Yapılan

askeri harcamalar ve uygulanan tatbikatlar bir manada diğer devletlere karşı caydırıcılık içindir.

Batı Avrupa'da 4.5-5 milyonu aşkın Türk olmasına rağmen henüz tam olarak teşkilatlanamamış, demokratik bir şekilde kendi haklarını ve milli menfaatlerini savunur hale gelememiştir.

Dış politikanın devamlı olması, sık değişmemesi, milletlerarası ilişkilerde güven vermesi çok önemlidir. Bir devletin dış politikası ve dünyadaki yeri iç ve dış potansiyeli toplamına eşittir. Büyük devletler menfaat sahaları oluşturur. Amerika, Rusya gibi... Bunun için askeri ve ekonomik güç gerekir. İngiltere ve Fransa gibi eski imparatorluklar, dillerini konuşan, tarihi bağları bulunan memleketlerle topluluk oluşturmuşlardır. İngiliz Milletler Topluluğu gibi...

Dış politika dinamikdir

Dış politikada krizlerin kontrolü önemlidir. Büyük devletlerin "kriz kontrol merkezleri" vardır. Amaç ani baş gösteren bunalımlara hazırlıklı olmak, gelişmesini önlemektir. Dış politikayı yönlendiren siyasi liderlerin güçlü olması gerekir. Demokratik iktidarların hükümetleri dışişleri idaresini en güçlü üyelere verirler. Demokrasinin oturmadığı ülkelerde ise her şey başkanda toplansın diye "zayıf" insanlar bu makama getirirler. Dış politika milli hedeflere göre tespit edilir. Aktif milli hedefler vardır. Türkiye, Atatürk döneminde aktif milli hedefe sahipti. Daha sonra pasif döneme geçilmiştir. Dış politikanın onurlu olması şarttır. Tavizkar "ver-kurtul" şeklinde dış politika yanlış ve tehlikelidir.

Dış politika ekonomi ilişkisi

Türkiye ekonomik menfaati, diplomasi-nin bir aracı olarak kullanmak imkânına sahip değildir. Oysa günümüzde dış politikanın en etkili baskı aracı ekonomik menfaattir. Büyükelçiliklerimiz Türk işadamları dışarıdaki menfaat ve meselelerine sahip olmalıdır.

Dış politikada ekonomik yaptırımlar üçe ayrılır:

Boycot: Boykot, bir devletin mallarının di-

ğer devletin vatandaşları tarafından alınıp satılmamasıdır.

Ambargo: Bir ülkeye herhangi bir malı veya tüm malları alıp satmamaktır.

Abluka: Genel anlamda bir ülkenin dışarıyla bağlantısının kesilmesi anlamına gelmektedir.

Dış politikanın ekonomiye etkisi:

Turizm

Devletler arasında yaşanan husumetler bizim gibi turizm geliri elde eden ülkelerde çok kısa sürede etkisini göstermektedir. Rusya ile yaşanan krizde görüldüğü gibi tam demokrasi olmayan ülkelerde devlet politikası olarak yasaklar hemen devreye sokulmakta. Demokrasisi gelişmiş ülkelerde bunu yapmak kolay olmaz. Mesela Almanya ve Hollanda ile yaşanan gerilimlerde bunun bariz örneğidir. Yasak yerine vatandaşlar için seyahat uyarıları yapılmaktadır. Bu da vatandaşlar için bazen etki göstermemekte veya az etkili olmaktadır.

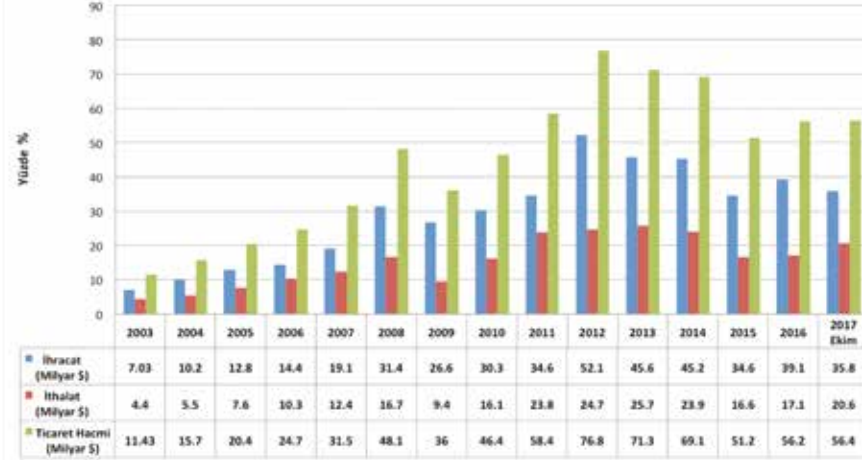
Kurlardaki değişim

Dış politikada ekonomisi güçlü ülkeler ile siyasal bir kriz çıktığında (ABD vize krizi gibi) eğer ekonominiz dış kaynağa bağımlı ise döviz kurlarında hareketlenmeler başlamakta, CDS primi (Alacaklı bir kurumun alacaklarını her hangi bir geri ödeyememe durumuna göre sigortalanmasıdır) yükselmekte, bunun sonucunda yurt dışından almış olduğunuz borcun faizi artmaktadır. Borsa da ani satış yapan kurumlar döviz kurlarına yönelmekte ve talepten doğan artışla döviz kurları artmakta. Kısa vadeli borçlar yüksek kur artışı sonucu daha yüksek bedeller ile ödenmekte veya iflas ertelemelere sebep olabilir.

İthal ürünlerin pahalılaşması sonucu enflasyon artışı

Döviz kurlarındaki ani yükselmeler ithal edilen hammadde fiyatlarını artırmakta, bu hammadde ile üretilen ürünler önce üretici fiyatlarına yansımakta (ÜFE) daha sonra (TÜFE) yurt içi ve yurt dışı fiyatları yükselerek

Kuzey Afrika ve Yakın Orta Doğu Ülkelerinin Dış Ticaret Hacmi (Milyar \$) (Grafik 1)

içerde enflasyona, ihracatta ise yükselen maliyetler sebebiyle rekabet ortamını ortadan kaldırmaktadır.

İhracatta sınırlamalar

Rusya ile başlayan krizden sonra Rus hükümeti bir takım ürünlere ihracat yasağı getirerek, içeride üretim yapan firmaları ve üreticilerin mallarının ellerinde kalmasına sebep olmuş, daha sonra üretim azalmış iç talepte fiyatların artmasına sebep olmuştur.

Yukarıda temel başlıklar halinde sunmaya çalıştığım gibi ülkemiz ekonomi politikaları Arap baharına kadar Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile ciddi anlamda bir ivme kazandı. Doğal yansıması olarak buralardaki ticari işbirlikleri siyasi anlamda da ortak hareket edilmesine vesile oldu.

Grafik 1 de görüldüğü gibi;

- 1) 2003-2017 döneminde ülkemizin ihracatı 2.3 kat artarken Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile olan ülkemiz için ihracat tutarının dört kattan fazla arttığı görülüyor.
- 2) Bu ülkeler ile olan ithalatımızın da dört kattan fazla arttığı görülmekte.
- 3) Ticaret hacmine baktığımızda 11 milyar dolar seviyesinden 56 milyar dolar seviyesine yükseldiği görülüyor.
- 4) Ticaretimiz sürekli olarak bizim lehimize geliştiği görülüyor. Yaptığımız ithalatın büyük bir kısmı petrol ve doğalgaz ürünlerinden oluşurken, biz her türlü ürünü ihraç etmekteyiz.
- 5) 2010 -2014 yıllarında ticaret hacmi 77 milyar dolar seviyesine çıkarak rekor düzeye yükseldiği görülüyor.
- 6) Toplam ithalat 235 milyar dolara çıkar-

ken, toplam ihracatımız ise 675 milyar dolar oldu.

- 7) Son 15 yılı topladığımız yapılan ticaret hacmi 910 milyar dolar oldu. Türkiye 2016 yılı Gayri Safi Milli Hâsılası'nın 1.1 katına karşılık geliyor.
 - 8) Arap baharı ve Orta Doğu'da başlayan iç savaşların etkisi 2013 yılından itibaren dış ticaret hacmindeki azalma belirgin bir şekilde görülmekte.
- Grafik 2de görüldüğü gibi;*
- 1) 2003-2017 döneminde ticaret hacmi %21.2'den %38.5'e çıkmıştır. Ülkemiz ihracatı içindeki payı %14.9'dan %27.7'ye çıktığı görülüyor.
 - 2) Bu ülkeler ile ticaret hacmi %21 seviyesinden %45 seviyelerine kadar çıktığı görülmekte.
 - 3) Ticaret hacmi artışı sürekli olarak bizim lehimize olduğu görülüyor.

Kuzey Afrika ve Orta doğu ülkelerinin doğal kaynakları tamamen fosil yakıtlardan oluşuyor ve ithalatımızın tamamına yakını bu doğal kaynak ithalatından oluşuyor. Bu yüzden çok dikkatli hareket etmeliyiz.

Dış politika gibi karmaşık bir alan, aynı anda pek çok faktörün etkileşimine açık olup her türlü oluşabilecek olumsuz senaryolar hesaplanarak hareket edersek ekonomimiz bunlardan en az şekilde etkilenecektir.

Türkiye ekonomik menfaati, diplomasinin bir aracı olarak kullanmak imkânına sahip değildir. Oysa günümüzde dış politikanın etkili baskı aracı ekonomik menfaattir. TOBB, TÜSİAD, DEİK ve MÜSİAD gibi kurumların yurt dışında da etkili faaliyet gösteren özel sektör üst kurumların özellikle yakın ülkeler ile yapmış olduğu iş birliktelikleri artarak devam ettirilmelidir.

“Yurtta sulh dünyada sulh”

Türkiye'nin Batılı gelişmiş ülkeler gibi dış politikada etkinliğine ulaşmasında çözüm ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün “Yurtta sulh dünyada sulh” ilkesinin yerine getirilmesidir.

Orta Doğu'da dönen oyunlara taraf olmak yerine kendimizden emin bir şekilde ağabeylik rolünün üstlenilmesinin ülkemizin menfaatlerine uygun olduğu son yıllarda yaşadığımız acı olaylar ile görülmektedir.

Son söz olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde diplomatik yapan Sarkis Gülbekyan'ın sözüyle bitiriyorum: “Petrol işleri yağlıdır. Ya elinize bulaşır ya ayağınızı kaydırır.”

Kaynak:TUIK,Dış Politika Kamuran İNAN

Kuzey Afrika ve Ortadoğu Ülkelerinin Ülkemiz Dış Ticaret Payı (%) (Grafik 2)

